

II. správa SNB

Č. j. č. CB-0077/76/03-89

V Praze dne 17. 4. 1989

E
Výtisk č.: 2
Přílohy: 5/31

Denní situační zpráva č. 76/89 ze dne 17. 4. 1989

K bodu 2a : Ø

K bodu 2b : viz příloha č. 2., 3., 4. a 5.

K bodu 3 : Ø

K bodu 4 : viz příloha č. 1

Náčelník II. správy SNB
plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

Rozdělovař:

- 1) OAI VOS PMV
- 2) DOMO
- 3) Z-N-S **Zničeno**
- 4) ZNS - UC **Zničeno**
- 5) ZNS - OS **Zničeno**

[REDACTED]
Výtisk č.: 2
Počet listů: 2

K bodu 4

Rozdělovník č. 1

Ve dnech 6. a 7. dubna 1989 navštívil ČSSR rada ZÚ USA v NDR Jaroslav VERNER, nar. 16. 6. 1932. Během své návštěvy hodnotil současné stranické a státní vedení ČSSR, které verbálně napadl jako arroganti, zpupné a nadneseně netečné, pomluvajíc odpůrce jak v ČSSR tak v zahraničí. Tyto své výroky odvozoval od případu odsouzení Václava HAVLA a lednových nepovolených demonstrací na Václavském náměstí.

Podle názoru VERNERA je přestavba tak jak ji tlumočí generální tajemník s. Jakeš a předseda vlády ČSSR již dnes odsouzena ke krachu neboť bez skutečného obnovení zájmu širokých mas musí skončit fiaskem. Dále uvedl, že teprve ekonomická agónie , tak jak je tomu v PLR, snad přinutí toto vedení odejít nebo zahájit jednání jak to museli nakonec učinit Poláci a dnes se k tomu chystají i v SSSR. Ekonomická agónie však bude v ČSSR trvat podstatně déle než je tomu v socialistických zemích, protože ČSSR mělo vyvinutý průmysl již před vznikem "komunistického" státu. Zůstává pouze otázkou jak dlouho se bude mocí čs. ekonomika bránit celkovému zhroucení, k jakému dochází v SSSR , v PLR a jiných soc. státech.

•

Zrušen studium

152

Poznatek byl získán dne 12.4. 1989 prověřeným Praženem č. 1, je hodnocen jako věrohodný a vyjadřuje názory diplomatického pracovníka ZÚ USA působícího v NDR, který je specialistou na problematiku socialistických zemí.

AZ-215 - 111

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH
Zrušen stupeň utajení (svazky) dnem 1. 1. 2008 podle ustanovení § 157 odst. 3 zákona č. 121/2005 Sb.

Výtisk č.: 2
Počet listů: 2

K bodu 2b

Rozdělovník č. 1

Dne 13. 4. 1989 se v bytě Vojtěcha NENCLY uskutečnila další plánovaná schůzka připravného výboru OBRODY - Klubu za socialistickou přestavbu. Schůzky se kromě NENCLY zúčastnili Věnek ŠILHÁN, Vladimír KABRNA a Vladimír KOLMISTR. V závěru schůzky se dostavila i Libuše ŠILHÁNOVÁ.

Na schůzce bylo konstatováno, že Věnek ŠILHÁN přijal funkci místopředsedy OBRODY, jak bylo rozhodnuto na minulé schůzce.

Dále bylo konstatováno, že není účelné zřizovat samostatnou sekci ekonomů OBRODY, ale ekonomicke materiály pro OBRODU bude zpracovávat skupina ekonomů kolem Vladimíra KADLECE. Toto údajně projedal se skupinou KADLECE NENCLY, který se zúčastnil jejich schůzky. Jako hlavní důvod využití této skupiny a nevytváření vlastní sekce bylo uvedeno, že tato skupina zpracovává materiály na vysoké profesionální úrovni.

Na schůzce bylo konstatováno, že ŠILHÁN byl pověřen zpracováním dopisu "Komunistům" ve strukturách. Tento dopis je již připraven a bude předložen k projednání širší schůzce OBRODY, která je plánována na 27. 4. 1989 u Luboše KOHOUTA.

Dále byla na schůzce projednána informace, že Čestmír CÍSAR zpracoval souhrnnou zprávu o dosavadní činnosti OBRODY. Tato zpráva bude rozmnožena a předložena rovněž k projednání účastníkům schůzky dne 27. 4. 1989.

Bylo dohodnuto, že NENCL projedná s Lubošem KOHOUTEM, aby jeho skupina připravila materiál k Poučení a současně

byl prezentován návrh, aby byl připraven materiál OBRODY k výročí dubnového pléna ÓV KSČ v roce 1969. Konkrétní závěry však nebyly přijaty.

Dne 19. 4. 1989 se má z iniciativy MENCLA uskutečnit v jeho bytě schůzka pražských členů OBRODY.

Po příchodu ŠILHÁNOVÉ se přítomní seznámili s tím, že CH-77 dostala od "neformálních" iniciativ ze SSSR výzvu, aby se stejně jako obdobná seskupení v dalších ZSS připojila k záměru uspořádat v závěru roku 1989 nebo počátkem roku 1990 konferenci o stalinismu. Odpověď na tuto výzvu v konečné verzi zpracovával ŠILHÁN s tím, že odpověď obsahuje souhlas s organizací konference a současně návrh, aby se konference konala v Praze a bylo k tomu využito Domu sovětské vědy a kultury. Návrh ŠILHÁNA, aby i OBRODA zpracovala samostatnou odpověď a ke konferenci se samostatně přihlásila byl z iniciativy MENCLA odmítnut.

Poznatek byl získán dne 14. dubna 1989 Pramenem č. 1 a signatizuje záměry OBRODY pro nejbližší období.

Poznatky lze možno využít pro informaci podle rozdělovníku č. 1. Další opatření budou prováděna v souladu s dlouhodobými záměry rozpracování akce OBRODA.

A2-366-101vS2.

ARCHIV
Zrušený stupeň utajení (svazky)

955

[REDACTED]

Výtisk č. 2

Počet listů: 1/21

K bodu 2b

Rozdělovník č. 1

O názorech členů OSRODY, jejich činnosti a záměrech
informuje poslední vydání samizdatu DIALOG 89 č. 2., který
je připojen.

AZ - 366 - 10 (v. 2).

ARCHIV BEZPEČNOSTI
Zrušen stupeň utajení (svazky) členy 1, 1 2008 podle ustanovení § 157 ods. 3 zák.

Dialog 89

2

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOUŽEB
Zrušen stupň utajení (svazku) dnem 1. 1. 2008 podle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

STANOVISKO K POSLEDNÍM POLITICKÝM PROCESUM

Chtěli bychom se vyjádřit k událostem, které vedly k odsouzení Václava Havla a dalších našich spoluobčanů do vězení. Jsme toho názoru, že zde byl učiněn velmi závažný krok zpět a porušeny zásady etiky socialistické politiky. Soudíme, že základní chyba se stala už tehdy, když stranické vedení vytyčilo tezi, že "každá opozice v našich podmírkách je antisocialistická". Orientujíc se na represivní zásahy nebylo připraveno na vývoj událostí, nezmohilizovalo v duchu pozitivních tradic a zkušeností předúnorové politiky členský a funkcionářský aktiv a neposlalo jej už v léte minulého roku vést dialog tam, kde to bylo nejdůležitější - do ulic, mezi ty, kteří jinak smýšleli a s mnohým nesouhlasili.

Naopak se sáhlo k represím, které rozdmýchaly vášně a vývoj nezadržitelně spěl k rozsudkům, které nejen v žádném případě nezvýšily autoritu socialismu, ale ve svém dopadu doma i v mezinárodním mřížíku oslabily autoritu a věrohodnost naší přestavby. Vynesenými rozsudky se nehájí socialismus, ale naopak, jeho ideály se podkopávají. Soudíme, že v politickém boji jakkoliv ostrém nesmíme nikdy zapomenout, že socialistické hnutí, se zrodilo v zápací za práva člověka, za sociální spravedlnost, za občanskou svobodu a rovnost, za spolčovací a shromažďovací právo, za právo na svobodu slova a pohybu a že vždy stálo proti jakémukoliv odcizení a byrokratickému pojetí zákonnénosti. Celá generace našich socialistických předchůdců přinesly v tomto boji nemalé oběti. Právě tím vším se socialismus stal hnutím, které rozvinulo nejvyšší etiku současné civilizace a lidské kultury. Všechno, čím se od téhoto ideálu v minulosti odklonil, ho přivádělo ke krizi a ke ztrátě dynamismu. Obáváme se, že právě v téhoto dnech bylo učiněno několik kroku v tomto chybném směru. Připojujeme se proto v tomto smyslu k projevu širší veřejnosti právě proto, že se hlásíme k nedílné jednotě socialismu a demokracie, socialismu a humanismu.

Praha 2. března 1989

přípravný výbor
OBRODY - Klubu za socialistickou přestavbu

A. Dubček :

SUČASNÁ PRESTAVBA POTREBUJE PRAVDU - ZVEREJNENIE VŠETKEJ DOKUMENTÁCIE O ROKOCH 1968 - 1969.

Otiskujeme zkrácenou verzi článku, zaslávaného Dubčekem 17. srpna 1988 Rudému Právu a obsahujúceho první, emotívnu reakci na hrubé esečovanie během "antikampaně" oficiálních médií k 20. výročí Pražského jara.

"Už pri bližiacom sa výročí obrodného procesu r. 1968 sa objavovali v našej tlači stanoviská, ktoré nadalej skreslovali a neobjektívne hodnotili tvorbu uskutočňovanie i zánik novej, obrodnej politiky ÚV KSČ... Najpodrobnejšie som sa k tomu potom vyjadril v listě Federálnemu zhromaždeniu a SNR dňa 28. októbra 1974. Výsledok? Po celostátnnej verejnej kampani som bol vylúčený aj z ROH. Odpírané je mi členstvo v ZPB. Skreslovanie skutočnosti so snahou diskreditovať ma pred vlastným ľudom, stranou m svetovou verejnosťou nadáľej pokračuje a pretrváva do dnešných dní."

Dubček konstatuje, že za 19 let nedostal od našich politických orgánov žádnou odpověď a pokračuje: "Preto som sa verejně a občirne vyjadril k roku 1968 v interview Taliánskej KS ĽUnita z 10 januára 1988." Odpověďí byla kampaň, v níž ústřední stranické deníky otiskly zejména tři rossáhlé články: "Všetko smerovalo k roztržke so spojencami" (Ján Pleva, Pravda 29.7.1988), "Dubčekova cesta od tragédie k frašce" (Milan Matouš, Rudé právo 10.8.1988) a "O lidech a událostech (Matouš, Kojzar, Hanisko ad. Rudé právo a Pravda 12.8.1988). Dubček upozorňuje, že kampaň, v níž je cítit "rukopis" V. Biľaka, je vedena zo zcela neseriouzně, neboť

zamčuje hlas druhé, hrubě napadané strany a spoléhá na to, že "účel světí prostředky." Tento postup je možný - podle Dubčeka - ze dvou příčin:

"Predovšetkým preto, že sa z mocenských pozícií udžuje monolog o neprípustnosti iného názoru. Potom je ľahko bulíkať ľud či stranu o dosiahnutej jednotě. Neraz sme sa už presvedčili, že takáto jednota nevedie inam ako k záстоju, strnulosti... A po druhé je to možné hlavne preto, že pred stranou a verejnoscou sú utajované faktá - dokumenty spred 20 rokoch, dokonca i tie, na ktoré sa autori odvolávajú." Je však "príliš priehledné, také preceňovanie a nadhodnocovanie protisocialistických prejavov - toto tu sice tiež bolo, ale nie v dnešnom zvrátenom výkladě.

Májovým plénom počnúc, kvalifikoval ÚV KSC tieti negatívne tendencie a odvozoval ich od neprajného vzťahu ũk Akčnému programu a obrodnnej politike. Pričom stúpenci AP tvorili hlavný, rozhodujúci a určujúci prúd v strane a v spoločnosti. Naproti tomu sa dnes, podľa nového scénára za oportunistické a revizionistické posudzuje to, čo tvorilo oficiálnu, kolektívnu politiku a tvorilo kolektívny postup a metodu jej napĺňovania. Podľa tohto scénára sa potom špiní vedenie strany a štátu a všetko iba s jediným cieľom: vnútiť ľudu a straně reakčnosť oficiálnej politiky a obhajovať frakčný a vonkajší zásah do totálneho obratu vo vnútornej politike, ktorý sa dosiahol iba na základnej vojenskej intervencie. Dvadsaťročný vývoj to potvrdil...

Teraz k niektorým stanoviskám prebiehajúcej kampani: profesor Ján Pleva píše: "A tak sa stalo, že nový prvý tajomník ÚV KSC A. Dubček oneskorene informoval predstavitele bratských komunistických strán socialistických krajín o dovodoch ktoré viedli ÚV KSC k výsledkom januárového zasadania! K tomu poznamenávam, že 6. februára 1968 zpráva z predsedníctva ÚV KSC okrem iného uvádza:...vypočulo zprávu prvého tajomníka ÚV KSC s. Dubčeka o jeho rozhovoroch s predstaviteľmi SSSR pri jeho návštëve v Moskve a informáciu o jeho stretnutí so súdruhom Kádárom v Komárne... taká je pravda. Súčasne Pleva píše: "napriek uvedenej skutočnosti (bratské strany) vyslovili podporu úsiliu KSC prekonať nahromaděné nedostatky, prišli na slavnostné zasadanie najvyšších stranických a štátnych orgánov k 20. výročiu Februára. Pýtam sa, ako mohli prísť podporiť, keď neboli informovaní o čo išlo či idě. Brežnev bol osobne v Prahe a nech nik nepredpokládá, že z rokovania plén (október a december 1967) nemal informácie. Pravda je taká, že som ja vyvinul osobnú iniciatívu na pozvanie predstaviteľov socialistických krajín.... Co sa týmto sledovalo? Vyložiť smer našej vnútornej a zahraničnej politiky. Prihlásili sme sa k Februáru, kriticky poukázali na niektoré nedostatky vývoja a súčasne som v referáte rozvinul z októbrového pléna myšlienku o zameraní nového politického programu strany. Taktiež sa jednoznačne formulovala platforma našich spojenec k zvazkov, čomu som sa ja ani predsedníctvo po celú dobu ničím nešpreneverili.

Pleva, Matouš, Kojzar etc... poukazujú na jedno a to isté zaklínadlo: spojení poukazovali na nedostatky a nič sa nerobilo. V skutočnosti sa informovalo a robilo, je to v dokumentoch i vystúpeniach... nerobilo sa jedine to, čo sa až dnes vie, že sa po nás chcelo - vykonať proti krajnostiam jednostranný vojenský, mocenský zásah. To sa však tiež nikde vtedy nevyslovilo. ÚV KSC a predsedníctvo preto chápalo a riešilo negatíva ako sprievodné javy, ktorých riešenie nie je v štádiu, keď je nutné uplatniť moc. Stačí pozrieť príslušnú časť Akčného programu, kde sa výslovne hovorí, ako voči takovým prejavom postupovať. Obdobne i májové plén... načo potom táto kamufláž?

Matouš vraví... prečo si Poliaci v roku 1981 dokázali urobiť poriadok vlastnými silami, prečo sme to nedokázali my? Preto, že vývoj v Polsku šiel inak ako u nás... (a dnes by se Matouš na polský "kulatý stul" jako na vzor už asi neodváhal! pozn. red.) KSC postupovala na báze Akčného programu a získala pre socialistickú obrodu druhú vačšinu strany, ľudu a mladú generáciu. Preto sme nepotrebovali zatýkať a vyhlasovať státné právo... rozostavovať tanky? Proti komu? Proti ľudu, ktorý v druhej vačšine podporil novú politiku, nové vedenie strany a štátu?" Proto, konstatuje Dubček, vedení KSC nemohlo prijmout tezi o akutném kontrarevolučném nebezpečí, to se stalo až v r. 1969 a zodpovednosť za to na polednové vedení nemuze nikdo svaliť.

Pleva dále vytýká neochotu k dvoj- nebo vícestrannému jednání s "varšavskými stranami, což Dubček vyvraci: "Pravda je taká (viď dokumenty), že spojení nechceli nás vopred vypočuť na dvojstranných stretnutiach, ktoré by vyvrcholi li stretnutím spoločným..." A dále: "...predsedníctvo, ÚV KSČ ani ja sme neboli stúpencami "roztžky." Čože sme mali prijať diktát vo forme i obsahu, ktorý se stal známym po vojenskom zásahu? To by bolo potom bratské, internacionálne?... Pleva cituje varšavský list: ..."nemali sme a nemáme v úmysle zasahovať do takých vecí, ktoré sú čisto vnútornou záležitosťou vašej strany..." Aj dnes chcete tomuto ľudu tvrdiť, že je to pravda?!"

Další Plevova výtka je, že proti dopisu z Varšavy se u nás rozvinula hystericá kampaň. Dubček to uvádí na pravou míru: "Ziadal som na Brežnevovi, aby sa tento list nepublikoval, ale aby sa stal vnútornou záležitosťou medzi komunistickými stranami k ďalšiemu vyjasneniu nášho vývoja. Odmiesto sa to. Publikovali (zjevně s úmyslem vyvolat u nás ve straně rozkol). Teprve potom publikoval ÚV KSČ - ich list aj naše stanovisko. Všetci títo účeloví propagandisti hádzú vinu na našu hlavu. Prečo? Preto, že sú po vojenském zásahu víťazmi? Ani jedna z piatich komunistických strán nepredložila naše stanovisko (ba ani svoje vlastné) svojmu plénu či ľudu!..."

ÚV KSČ, ktorý i po "Varšavě dodržoval své spojenecké závazky, uložil "predsedníctvu vyvinúť maximálnu iniciatívu.. k vzájomnému rokovaniu so spojeneckými krajinami a aby sa prekonali vzájemné nedorozumenia! Týmto som sa riadil aj ja a výsledkom bolo stretnutie predsedníctva KSČ a KSSZ v Čiernej nad Tisou a napokon 3. augusta spoločná porada 6-tich komunistických strán v Bratislave, jej záverom bol Varšavský list prekonaný..."

Dalším bodom antikampaně bylo Plevov tvrzení, že se Dubček neopíral o kolektív, ale byl typický tím, " že o demokracii veľa hovoril, ale jeho metody boli byrokratické, svojvolné. On nepotreboval Ústredný výbor... neinformoval ani o sávačných listoch, od spojencov vrátane známeho listu od politického byra KSSZ zo 17. augusta, ktorý vytiahol z vrecka až 21. augusta v noci."

"Ak som sa ja neopíral o kolektív " revokuje opäť Dubček - "tak potom kto? Hofman, ktorý pripravoval za chrbtom ÚV a vlády k publikácii Prevolanie... k vstupu vojsk? Biľak, Indra či "neznámi" pozývateľia vojsk?

Lož o neinformovanosti predsedníctva vo veci piati listov (od spojencov) vyvraci už zpráva z rokovania predsedníctva ÚV KSČ zo dňa 6. júla 1968, kde sa vráví o prejednávání týchto listov. Je k tomu stenografický zápis (možno 20-30 strán). "Posledný list" som nemal vo vrecku, ale v materiale predsedníctva, kmed za prípravou zjazdu. 17. augusta bol písaný, neviem už, či mi bol doručený 18. augusta či až 19. augusta. (pozn.: V dalším dopisu šéfredaktorovi ze 4.10.1968 - po té, když Rudé Právo odmítlo Dubčekovu repliku otisknout - A.Dubček píše: "... upresňujem, že známy list politbyra KSSZ zo 17. augusta som obdržal pri prijetí sovietského velvyslanca Červonenka dňa 19. augusta po 22. hod. na ÚV KSČ... o vstupe vojsk v ňom nebola žiadna zmienka...") Rozhodujúce je, že od toho dňa po predsedníctve ÚV KSČ bol deň či dva. Prečo by tedy nemohol byť prejednávaný na tomto už zvolenom zasadnutí? Čože ja som z listu mohol tušiť či vedieť, že o dva dni bude vojenský zásah? To mohol vedieť iba Biľak, Hofman, Indra, Salgovič a ďalší, ktorí (pozn. red. jak dnes víme i z fragmentu Biľakových pamäťí) tento vstup očakávali a pripravovali. Ak mňa tak špiníte, prečo nežiadate zverejnení tých piatich listov aj toho posledného zo 17. augusta? Červenou ceruzkou som cez celý jeho text napísal vyjadrenie.

Prečo v propagande stále pretrváva vysvetlovanie bez autentických faktov? Cez celú dobu sa omiela demagogia a nepravda. Ak chcete (ale vy nechcete!) povedať ľuďom pravdu, žiadajte a zverejnite postupne, októbrovým plénom ÚV KSČ 1967 počnúc a rokom 1969 končiac autentickou dokumentáciu tej doby. Nech sa ľud a nastupujúca generácia oboznámi s faktami a spraví si svoj úsudok. Uverejnite moje listy po r. 1970 a najmä list plénu 10.2.1987, potom spustite svoju propagandistickú mašinériu....

Mialn Matouš vo svojom článke píše: .. myslí si Dubček doopravdy, že pomáha prestavbe a veci socialismu, keď vyatupuje proti politike KSČ vo francúzkej agencii AFP a rakúskej televízii, vo vysielaní Hlasu Ameriky?... Komu a k čomu to slúži?

"Slúži to pravde a tedy aj veci socialismu. Som komunista bez príslušnosti k strane. Vy sa snažíte zo mňa spraviť antisocialistu a preto sa musím brániť. To mi nemožete upierať. Dnes je viac vidno komu a čomu sa poslúžilo, keď ste ma dodatočne a účelovo prekvalifikovali na oportunistu, praviciara, revizionistu.

Za všetko hovorí Matouš svojou otázkou: Nešlo a nejde u neho len o omyly bez zlého úmyslu? Toto tu pán Matouš bolo v 50-tich rokoch. Nevzpomíname si? Vaše tvrdenie ... nemohol nevidieť, proti komu sám ide... je tak zlovestný "argument" z arsenálu politiky deformácie, že to až zaráža. Ja som šiel za něčím a tým bol socialistický program. Iné sa vám zo mňa vyprodukovať nepodarí... Proti prestavbe neposobí nie moja obrana, ale vaše deformované hodnotenie politiky r. 1968. "Kebyste vy a vaši kolegové takto pristupovali k současné prestavbe v SSSR a k jej problémom" dovozuje na závěr této pasáže Dubček, jistě byste "neváhali poskytnúť sovietskemu vedeniu internacionálnu pomoc."

V poslední časti článku se autor ještě jednou vraci k úloze lednového pléna ÚV KSČ, zdurazňuje, že po lednu se dík intenzívni práci zrodil Akční program - už po dvou a pul měsících práce! Jedině s tímto programem bylo možno svolat další plenárum. Jinak by se vše "zvrhlo iha na rozpornosť kádrových otázok, čo by nepochopila strana ani ľud. Jedine program mohol zjednotiť rady strany a stranu s ľuďom." Potom následuje polemika o řídícím stylu práce. Koncentruje se zvláště na názorové přemety Vasila Biľaka. Tento tvůrce "Poučení" a knížky s hrdým názvem "Pravda zůstala pravdou" totiž na plenáru ÚV KSS 22.-23. dubna 1968 řekl slova, která si dnes jistě na štít nedává:

"Pripojený ohlas na Slovensku je znásobený tým, že za prvého tajomníka bol jednomyslně zvolený súdruh Dubček, ktorého celá strana i verejnosť na Slovensku prijala ako súdruha s takými morálnymi a politickými vlastnosťami, ktoré sú opravdovými vlastnosťami komunistu... My všetci, ktorí sme mali možnosť so súdruhom Dubčekom na Slovensku pracovať, oceňujeme u neho pevnú voľu a čistý charakter. Ceníme si jeho racionálny prístup k problémom a jeho humánny vzťah k ľuďom. Súdruh Dubček v metodách práce strany na Slovensku vytvoril novú politickú prax v prístupe k poznávaniu a riešeniu spoločensko-politických problémov... Pripomínáme si to i pre to, aby tieto príkladné črty charakteru i práce komunistu - človeka boli pre nás poučením a povzbuzením v politickej našej činnosti."

"Ja som sa snažil" dokládá Dubček "i v zložitých vnútorných i vnejších podmienkach o korektné postupy a kolektivitu vedenia udržať a nachádzať optimálne rešenie. V dosledku toho všetky opatrenia a postup sa vyznačovali kolektívnym jednomyselným prijatím. Bolo tomu tak vo všetkých prípadoch okrem stanoviska k vstupu vosk 21. augusta 1968." Sám Biľak ještě těsně před "vstupem" v rozhlase a televizi prohlásil svou loajalitu jak k lednu tak k Dubčekovi. Ohradil se proti řečem, jako by chtěl torpédovat Dubčekova stanoviska: "Tieto zlomyselné reči sú súčasťou taktiky ustavične nás rozdělovať a umelo vyvolávať nedoveru a dojem nejednotnosti. Svoj upřímný vzťah k súdruhovi Dubčekovi, či už v minulosti alebo teraz som preukázal."

Dubček to komentuje krátce: "nech čitatelia porovná tieto citácie z Biľaka s Poučením, s Milníky, s prehlásením v časopise Der Spiegel (že som vrazil spolu s ním podpísal prehlásenie o kontrarevolučnej situácii v Československu) i s terajšou kampanou proti mnemu i vykonanej obrodnej politike." My bychom dodatečne upozornili na Biľakovu pamäti Milníky mojho života. Podle nich tento muž zustávajúci pravdy totiž právě v době svých loajálnych prohlášení připravoval na Slovensku Dubčekovu internaci...

Avšak nejen Biľakovu obraty jsou pozoruhodné, Dubček upozorňuje kupř. na "vystúpenie G. Husáka na aprílovom pléne r. 1969 po mojom odstúpení z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ a po jeho zvolení do tejto funkcie. Poďakoval za doveru a

povedal i za predsedníctvo, že ji "...pokladame za veľký závazok, ktorý nám ukládá pracovať v duchu základných dokumentov našej strany. Zvlášť chcem podakovať súdruhovi Dubčekovi za vykonanú prácu v období, keď bol prvým tajomníkom. Teraz nie je čas na hodnotenie práce. Myslím si osobne, že keď s odstupom doby sa budeme dívať na nás vývoj v rokoch 1967-68, že vysoko vyzdvihнемe prácu súduhov, ktorí v zápase proti starému vedeniu nám uvolnili priestor a že súdruh Dubček má tu veľmi čestné miesto. Som presvedčený, že túto časť história našej strany veľmi pozitívne zhodnotí."

Obraty jsou obraty, pravda však skutečně zustane pravdou. A o to tu jde. Dubček se tu odvolává na Gorbačovuv výrok: " Čas, ktorý uplynul od zjazdu a posledné udalosti presvedčivo dokazujú zásadný význam role pravdy.... strana aj ľud potrebujú poznat celú pravdu, v maličkostach, aj vo veľkých veciach. Len pravda vychováva ľudí s vyvinutým citom pre občanskú povinnosť, zatiaľ čo lož a polopravda rozvracajú vedomie a deformujú ľudskú osobnosť." (Pravda 4.2.1988). Dubček proto volá znova po zveřejnění všech dokumentu a končí: "Preto odmietam autorov hore uvedených článkov a výpovedí (proti mne). Som presvedčený komunista socialistickéj revolučnej obrody, bez príslušenstva k strane, to mi už nemožete vziať i keď sa ma snažíte zatlačiť tam, kam nepatrím. Chyba sa stala pri opustení Akčného programumajového pléna ÚV KSČ a napokon aj novembrovej rezolúcie z r. 1968. Druhá by sa stala pri odmietnutí kontinuity vtedajšej oficiálnej politiky so súčasnými podmienkami. Zdorazňujem: stranu a ľud nerozdelila tvorba novej politiky r. 1968^{3/4} ale jej opustenie po r. 1969!" x/

x Pozoruhodné jsou i některé Dubčekovy marginální poznámky, z nichž vyjímáme:

V "antikampani""sa degraduje i moja voľba za prvého tajomníka ÚV KSČ poukazom na to, že návrh predložil plénu ÚV A. Novotný. Veď to je už formálna stránka veci. Podstata je, že sa ma pokúsil atakovať už po mojom programovom vystúpení na októbrovom pléne ÚV vo viere, že tento politický vyhrá. Tri pléna však potvrdila iné - a musel kapituloval. Prispela k tomu aj konzultatívna skupina, ktorá po túto dobu s členmi ÚV a krajskými predstaviteľmi prekonzultovala rad navrhovaných kandidátov na miesto Novotného. Podľa jej zprávy sa ÚV v návrhu nezostávalo nič iné, ako návrh prijať, čo Novotný potom tiež akceptoval a pre zmierenie napatie v mene predsedníctva predniesol. Neprihodí mi tu, aby som hodnotil vlastnosti či postoje. Tiež viem, že sa v slove a prednese nemožem rovnať trebárs Miláčovi. Učil som sa z novín jazyku - ved sme se do Sovietskeho Ruska odšahovali keď som mal 4 roky! Myslím však, že aj rodnú slovenštinu som zvládol a nie horšie ako mnohí iní. Chce sa mi tu poukázať, že doležitejšie je to, čo človek hovorí... a či vie za svojím názorom stať, uvádzat ho v život. Za dobu 2 rokokov ako tajomník ÚV KSČ, 5 rokov ako prvý tajomník ÚV KSS a predtým v dvoch krajoch som sa pred stranou a ľudom preukázal natoľko, aby si o mne mohli spraviť úsudok bez kamufláže.

ARCH
Zrušen stupňovanie

162

EVŽEN PLOCEK

Před dvaceti lety dne 4. dubna 1969 na Velký pátek před Velikonočními svátky v 16,00 hodin odpoledne vzplanula na jihlavském náměstí živá pochodeň. Touto živou pochodní se stal Evžen Plocek. Na následky svého tragického činu zemřel v jihlavské nemocnici 9 dubna za pět dní po tomto hrůzně tragickém činu.

Kdo byl zesnulý jihlavský občan Evžen Plocek, který jako třetí občan našeho státu protestoval touto formou proti politickému vývoji, který směřoval k potlačení demokratizace v začínajícím procesu normalizace se všemi mravními důsledky z toho plynoucími?

Narodil se 29. října 1929 v Jihlavě v dělnické rodině. V Jihlavě pak prožil celý svůj život až ku tragickému konci. Po vyučení nástrojařem začal pracovat v n.p. Motorpal Jihlava. Zde také začal jako mladý dělník v roce 1945 politicky pracovat. Byl zvolen do závodního výboru ROH a aktivně pracoval v organizaci mládeže. Od roku 1955 byl členem KV odborového svazu kováků v Brně. Později také členem Ústředního výboru ROH svazu kovo. Od roku 1955 pracoval E. Plocek již profesionálně jako předseda ZV ROH n.p. Motorpal. V této době vstupuje do Komunistické strany. Začal studovat dálkově fakultu zahraničního obchodu Vysoké školy ekonomické v Praze. V tomto období končí svoji činnost ve funkci předsedy ZV ROH a začíná se zabývat úkoly zahraničního obchodu. Pracuje jako referent obchodně technické služby podniku, později jako vedoucí tohoto oddělení. V období demokratizačního procesu byl zvolen místopředsedou celozávodního výboru KSČ a stal se členem pléna ÓV strany v Jihlavě. Na krajské konferenci KSČ v Brně v roce 1968 byl zvolen řádným delegátem XIV sjezdu strany. Po vstupu vojsk se spolu s ostatními delegáty účastnil jednání sjezdu ve Vysočanech.

V celém období svého života si svými postoji a demokratickým jednáním s lidmi získal mnoho přátel. Byl uznáván jako schopný a obětavý pracovník jak na svém pracovišti tak i v práci pro společnost.

Tragická oběť Evžena Plocka a manifestační účast osazenstva největšího jihlavského závodu Motorpalu i široké jihlavské veřejnosti na jeho pohřbu ukázaly s mimorádnou naléhavostí i v Jihlavě vážnost té doby i osobní odpovědnost každého z nás.

V den pohřbu Evžena Plocka byl zveřejněn v okresních novinách Jiskra článek, ve kterém se mimo jiné praví: Je možno mít různé názory na 'účinnost podobných obětí jaké přinesli Jan Palach, Jan Zajíc a Evžen Plocek. Nikdo však nebude smět jejich činy znevážit, nechce-li sám upadnout v bezecnost a opovržení. Odmitáme proto rozhodně falešné interpretace těchto činů. Všichni ti, pokračuje prohlášení v Jiskře, kteří se dnes s Evženem Plockem loučí, od stranických, odborových podnikových funkcionářů po představitele závodní milice až po kteréhokoli občana, který sledoval důstojný smuteční obřad a předlouhý smuteční průvod, kterého se zúčastnily desetitisíce lidí si uvědomovali se zvláštní hloubkou, že každý z nás je postaven před podobné dilema jako výstražné živoucí pochodně.

Tito lidé volili raději dobrovolnou smrt, než aby snášeli ponížení svého národa, kterému věnovali své nejlepší síly. Svým činem zároveň chtěli vyburcovat národ z lhostejnosti a k dalšímu boji za obrozený socialismus. Jestliže my ostatní chceme dále žít, můžeme to se stí učinit jen tehdy, nepodlehнемe-li malomyslnosti a budeme-li zápasit o navrácení správy našich věcí do našich rukou, o očištěný socialismus, jehož možnost se nám navrátila a otevřela lednem 1968. Taklik zcitace...

nes po dvaceti letech je nutno vysvětlit nekolik otázek, které se vnučují při vzpomínce na tyto události v Jihlavě.

Předně - jak to, že o oběti Evžena Ploceka se mimo okres Jihlava nikdo nedověděl. Na všechny informace okolo této události bylo vydáno přísné embargo. Tehdejší předseda vlády O. Černý zavázel všechny orgány v okrese osobním příkazem nedávat žádné zprávy ~iménem~ pro tisk. Tehdejší mimořádná a zplnomocněný vyslanec SSSR u sovětských vojsk v ČSSR Kuzněcov se objasně dostavil do Jihlavy k jednání s vedoucími pracovníky okresu o této události a zdůraznil nutnost nevydávat žádná stanoviska. PROČ? Poště proto, že šlo skutečně o mimořádný případ. Takového tragického politického protestu se totiž nedopustil mladý člověk, student, politicky

nevyhreněný typ nebo labilní člověk, dokonce ne někým svedený, jak se to již tehdy pokoušely naznačovat konzervativní síly v případě Jana Palacha či Jana Zajíce. Tohoto protestu v Jihlavě použil komunistický funkcionář, vedoucí hospodářský pracovník, odborník na úseku zahraničního obchodu, velmi oblíbený člověk, který nebyl nikým manipulován či sveden. Který tento protest zvolil výhradně s politických pohnutek, neboť jasně věděl do jaké mravní krize je vtahován národ, který chtěl Svobodu, Suverenitu, Demokracii.

Přísné mlčení okolo případu Evžena Plocka a jeho oběti bylo dáno i tím, že on vyjádřil své rozhodnutí i jeho důvody velice přesně v písemné závěti. Jeho slova na rozloučenou byla: jsem pro lidskou tvář socialismu a demokracii.

Vlado Příkazský V A R E N Ě

Málokdy v životě jsem měl chuť vstupovat na pole politiky, protože jsem se na něm necítil dobře. Spíše mě na něj vtáhly události. Poprvé v tom pravém slova smyslu to bylo v roce 1967, kdy se i u nás na této scéně objevovali už delší dobu vysokoškoláci, aby formulovali a prezentovali své názory životní i politické. Poznal jsem je a spolupracoval s nimi při přípravě pořadu sondy. (už tehdy se sondy vysílaly). Luboš Holeček, Jiří Miller a další patřili mezi výrazně perzekuované a tedy i radikálnější z nich.

Podruhé jsem na toto pole vstoupil, když jsem patřil mezi první signatáře Charty 77. To už jsem sedm let nepracoval v čs. rozhlasu, ale jezdil na buldozera, který mě živí dodnes. Když tak potřetí činím touto úvahou, je to proto, že jsem si v posledním čísle Lidových novin přečetl zejména tři články. Havlův "Pravda a perzekuce," Rumlův "Jednat či nejednat" a "Linie a kompromis" od Ladislava Hejdánka.

Dovedu si představit, že to nebyla pouhá "bouře ve sklenici vody," jak píše tolerantní a moudrý dr. Hejdánek, že to bylo cosi více. Od chvíle, kdy se hladina po "pražském lednovém týdnu" trochu utíšila, kdy by si jedna i druhá strana měla sečít své výhry i prohry, stále myslím na situaci před jedenadvaceti lety a kladu si otázku: Uměli tehdy mladí přistoupit na kompromisy či dokonce je hledat v aréně, do které odvážně vstoupili, kde se až obdivuhodně dobře prezentovali, aby posléze z ní byli vyhnáni násilím? Odpověď zní téměř stereotypně - ano i ne.

Tehdy jsme v rozhlasu odvysílali pořad Sondy o tzv. "Strahovských událostech" jak se říkalo protestu vysokoškoláků ze strahovských kolejí proti studijním a sociálním podmínkám na samém konci října 1967 vyšli do ulic a volali "Chceme světlo, chceme teplo, chceme studovat!" Jejich demonstrace byla zakončena brutálním zásahem VB přímo před kolejemi. Mnozí ze studentů, kteří pak v pořadu hovořili, byli těmi radikálnějšími nazváni "zrádci" protože se nechali kupit od jakéhosi redaktora z oficiálního rozhlasu. Vstoupili na půdu zapovězenou. Přesto se ani Jirka ani Luboš nedali znechutit a ve spolupráci pokračovali. Dodnes mám některé pořady schované.

Když se měl vzpomenutý pořad vysílat, zasáhli cenzori. Vůbec jim nevadilo, co říkali vysokoškoláci. Zásah směřoval proti slovům odpovědného pracovníka ministerstva vnitra, který se studentům omluvil za neúměrně tvrdý zásah na Strahově. Až do poslední chvíle se o tuto pasáž s cenzurou bojovalo a nakonec se odvysílal celý. Ze to bylo až tři měsíce po "Strahovu"? Ze tehdy byly už přitažlivější a radikálnější prostory pro prezentaci studentských názorů než "prohnily a konzervativní" če. rozhlas? Jenomže později tento rozhlas odvysílal přímým přenosem celý průběh večera z PKOJF, který byl nazván "Tribuna otevřenosti." Kromě dr. Husáka a dalších na něm promluvil i Luboš Holeček, Jan Kavan a jiní studentští mluvčí. Zavážilo, že se předtím prezentovali v Sondách.

Nejde mi o to nabádat mladé i mladší ke kompromisům. Vím, že se usmíváte, jak my starší vzpomínáme a vy žijete svůj život dnes. Jde mi o pauzu, která vznikla po lednovém týdnu, ale uvažování o výhrách a prohrách nebylo na naší straně zabo-

myší válkou, ale hledáním východisek. Ze jsem pro rozumné kompromisy? Jsem. No a co?

Všichni, kteří se toho týdne zúčastnili na straně bitých, zraněných, mokrých či zatčených, by měli držet a udržet v ruce hodnotu, která jim také zůstala: Ani jedna rozbítá výkladní skříň, žádné násilí ze strany demonstrujících, žádný kámen proti štítům a pendrekům. Televize nám, zřejmě nechtěně, dala názorné školení o morálních hodnotách bijících a bitých, když v pravý čas zařadila film o Gándhím.

Potřetí vstupuji na nemilou mi půdu kvůli jednomu pramínce, který nepozorovaně, ale vytrvale teče z oficiálních sdělovacích prostředků. Stále přibývá zpráv a zpráviček o zárodcích terorismu u nás, o různých telefonátech a výstrahách, že bomby jsou v Kotvě a jinde, o šibenicích namalovaných nejenom na dveřích u Sternů, ale i o anonymním dopise, který zaslal Miloš Kopecký Rudému právu a byl uveřejněn v sobotním čísle 4. února. Bojím se a nespuhlasím ani s anonymními vyhrůžkami redaktorům RP, ať je provenience těchto výhrůžek jakákoli.

Může to být prozatím snadhra nějaké skupinky, která brnká na lidské nervy a není vyloučeno, že odtud pochází i anonymní dopis, který dostal Václav Havel a Dana Němcová 9. ledna. Ale může to být i vážná hrozba, ač dosud neprojevená, může nás zítra všechny - myslím tím opravdu všechny v této zemi připravit o klid a rozvážné přemýšlení.

S napětím jsem sledoval vmontovaný záběr o výslechu šesnáctiletého mládence v rámci televizní zprávy o pouti do Všetat. Na stole vyšetřovatele ležely insignie fašismu a viděli jsme i rukou psané recepty na výrobu výbušnin. Teroristické a fašizující podhoubí existuje, o tom se doufám nemusíme přít. Existuje i v dnešním SSSR. Viděl jsem v mládežnickém pořadu "Názor" řadu rozhovorů s mladými muži, vyznavači fašistické ideologie. Problém se nezastírá, mluví se o něm věcně.

Vzpomínám na dobu před dvaceti lety, kdy Evropou na západ od nás bouřlivě i rozvážně kráčelo hnuto tzv. "nové levice". Hnuto původně studentské, které si svými myšlenkami a akcemi získávalo na svou stranu dost velkou část obyvatel. Ideje s výrazným sociálním nábojem získávaly popularitu i mezi dělníky. A pak - velmi zjednodušeně řečeno - například ve Francii extrémy na ulicích přispěly k zániku celého snažení. Když v ulicích Paříže začala hořet auta a padlo několik stromů na Champs-Elyseés, veřejnost, chcete-li konzumní, začala se k akcím studentů a mladých dělníků pomalu obracet zády, ať ty stromy podřezal kdokoli a auta byla zapálena třeba náhodou.

Když se někdo pře, jestli kompromis ano či ne, měl by při výrazném a zatvrzelém NE zakalkulovat fakt či možnost, že mu chtě nechtě motá někde pod nohami radikalismus a extrémy a že o ně může i bez vlastní viny zakopnout.

Tolerance je věc, které jsme se doučovali celou dobu od podpisu Charty 77. Nikdy nezapomenu na příklad, který nám odkázal Jiří Lederer. Je z roku 1968. Tehdy v Pragovce po "dopisu 99" se nebál vystoupit na tribunu a zastat se těch, na jejichž adresu padala i tvrdá a nerozvážná slova. Jirka vymohl i jim prostor pro názor.

Byl jsem vděčný těm z nezávislého mírového sdružení, kteří jednají i nadále s úřady o legalizaci sobotních ~~diskusních~~ shromáždění, i těm z jejich stoupenců, kteří poslední sobotu v lednu na Náměstí Míru nepřišli. Kdo chce dnes hájit svá práva a pravdu, musí mít svědomí i ruce čisté. Zatím se nám to ještě nestalo.

ERIKA KADLECOVÁ LETOSNÍ VÝROČÍ A SVOBODA SVEDOMÍ

Všechny letos vzpomínané události končící na osmičku se realizovaly v určité konstellaci světových (vprvě řadě evropských) sil a zájmů, na nás nezávislých. Bude tomu tak i nadále.

Znamená to, že je musíme studovat, znát a hodnotit bez iluzí, počítat s nimi a jednat v jejich rámci. Bonmoto na téma "chtějte nemožné" patří na maturitní večírek, ne do politiky. Nehlásám fatalismus a přizpůsobování. Pocit marnosti a malosti je stejně škodlivý. Promyšlenou politikou, vědomím si vlastní ceny je možno daný rámec rozšiřovat a využívat všechn možností "nešťastného" exponovaného místta ve středu Evropy. Současný příklad Maďarů a seveřanů stojí za pozorné studium.

"Naši vše" herou jiní v úvahu a stavějí se za ní jen tehdy, když je i v jejich nejvlastnějším zákmu a jen v té míře, jaká jim v daný okamžik vyhovuje. Rytíři Kruhového stolu vymřeli. Pan Reagan a pan Gorbačov jsou vůdčí politické osobnosti svých států, ochrana utiskovaných není jejich profesí. Musíme počítat i s tím, že náš spojenec neodhadne správně dokonce ani svůj vlastní perspektivní zájem (viz Mnichov a srpen). Zaplatíme za to my.

Znamené to starat se o sebe sami, hned a v každé situaci, nečekat, že přijde jaro přijde až se země poctočí. Přestat s hledáním patronů, protektorů, osvoboditelů. Komu je svoboda darována, dostává statut propuštěnce, nikoliv svohodného občana či národa. Je mu to tvrdě připomenuto, kdykoliv by chtěl překročit meze, které patronu vyhovují.

Protože neplatí, že "nas mnogo;" musíme vyvažovat kvalitou, uvědoměle upevňovat vlastní integritu a identitu. Cizí vzory nepřejímáme jen z obdivu. Vláčení rezignací přispůsobujeme se i stylu života a vlastnostem, kterými pohrdáme, a to rychleji a hlouběji, než jsme si sto to vůbec uvědomit.

Tato výročí, byť následují v relativně rychlém sledu, uvozuje historická údobí zcela rozdílného charakteru. Zdálo by se, že už to samo zabraňuje v myšlení vzniku "idolu dané chvíle." Máme stále mezi sebou spoluobčany s osobní zkušeností monarchie, buržoazně demokratické republiky, fašistické diktatury i socialistického státu. A přece v každé z těchto fází vývoje vládnoucí elity (a nejen elity) považovaly stávající stav za trvalý, dosažené vymoženosti za konečné vítězství, vlastní ideologii za nepopiratelné poznání nejlepšího uspořádání společnosti, budoucnost za stále dokonalejší prodloužení současnosti.

Výsledkem této iluze byl jednostranně negativistický podtoj k minulosti, přezírání hodnot, jež nebyly jím vlastní a v nejlepším případě soucitná blahosklonnost ke stoupencům "vyřízených" ideologií. Zdá se, že při každém nástupu (ať mocenském nebo ideovém) stojí za to - spíše než triumfovat - analyzovat, proč právě teď získavám nebo prohrávám, v čem byla, zůstává, nebo se může obnovit přitažlivost idejí, které sám popírám, nebo nedoceňuji.

Tři ze čtyř výročí znamenaly ve svých důsledcích katastrofální úbytek fyzických i intelektuálních sil národa jednak odlivem do emigrace, jednak vyřazením občanů z možnosti smysluplně pracovat. Následkem je úpadek a ochuzení, "vyvažované" přímým nebo skrytým výprodejem všeho co zbylo, stravováním podstaty dědictví, které nepatrí jen naší generaci.

Nemůžeme si dovolit pokračovat v sebezničení. To nechce více psát na hranicích, ale více rozumu doma. Tolerance, demokracie, prostor pro uplatnění každého občana to není jedna z možných cest, které by tu byly na výběr, ale dnes už podmínka sine qua non pro přežití národa, t.j. nás všech.

X X X

Dědičnými slabinami marxiasticko-leninské filozofie i praxe je nedocenění společenských zájmů a společenské psychologie přesahující čistě racionalní oblast. Školským příkladem je bagatelizace a na tom založená neschopnost řešení náboženské a národnostní otázky. Zústaňme doma: dvacet let jsme si pochvalovali úspěšné vyřešení vztahu našich dvou národů v jednotné republice, až nespokojenosť Slováků se stala v r. 1968 rozbuškou celé situace a vyžádala si zásadně novou ústavní úpravu. Čtyřicet let si pochvalujieme úspěšné vyřešení církevní politiky a spokojené soužití věřících i ateistů. Možná by bylo na čase podívat se realisticky jak to opravdu vypadá. Ani zde nebude stačit kosmetická úprava.

Řešení vyžaduje změny ve dvou směrech: Je třeba vytvořit ústavní a z nich odvozené další právní záruky rovnoprávnosti, svobody svědomí a vyznání a za druhé vypěstovat v celé společnosti atmosféru aktivního občanského sebevědomí, které by mocenským složkám znemožňovalo zákony ignorovat či obcházet.

To "za druhé" není rétorický dodatek, ale podmínka stejně významná, jako záruka paragrafů. Měřeno vypulirovaným právem kontinentálním nebo americkým, jedna z nejstarších a nejctihodnějších demokracií světa, anglická, vlastně vůbec moudrá "pořádnou" ústavu a řada jejich institutů je garantována pouze zvykovým právem.

A naopak, období nejhrůznějšího stalinského teroru časově spadá v jedno s vydáním vysoce humánní a demokratické Stalinské ústavy z r. 1936. Společenské klima se však nedá požadovat na Federálním shromáždění. Je v každém z nás. (Marx říká že král není hodnost, ale vztah. Není vládcem, ke komu se lidé jako k vládci nechovají).

V současné době probíhají práce na formulaci nové ústavy naší republiky. Bylo by žádoucí odstranit v textu rozpory, kterými trpí dosud platná ústava z r. 1960, upřesnit a doplnit ústavní úpravu práv, svobod a povinností občanů v souladu s přijatými mezinárodními pakty.

V dnešní ústavě je náboženství věnován čl. 32 zaručující svobodu vyznání. Význam problematiky by si jistě vyžadoval přesnější a širší formulaci, garantující nedotknutelnost svobody víry, svědomí a náboženského a světonázorového vyznání. Stručné znění článku je také třeba doplnit (podobně jako je tomu u práv národností) formulacemi, že "náboženská víra nebo přesvědčení nemůže být žádnému občanu na újmu při jeho uplatnění v politickém, hospodářském a společenském životě, že se zakazují všechny formy nátlaku směřující k tomu, aby se občan své víry nebo přesvědčení a jejich veřejného projevu zřekl" a dále i pro zásadu, že je "zaručeno nerušené vykonávání náboženství a že nikdo nesmí být ani přímo, ani nepřímo nucen k jakémukoliv náboženskému úkonu."

Čl. 38 ústavy prohlašuje úctu k právům spoluobčanů za neodlučnou součást občanských povinností a čl. 20 proklamuje rovnoprávnost občanů vytvářením stejných možností a stejných příležitostí ve všech oborech života a společnosti. (Ústavní garance by měla být zvýrazněna v bodě 2 čl. 20 spolu s uváděnými zřeteli na národnost a rasu i uvedením zřetele na náboženství a přesvědčení). S těmito humánními zásadami jsou v rozporu některé formulace jiných článků ústavy, které musí nutně věřící občan pociťovat jako nerespektování své plnoprávnosti.

Jde o čl. 16 stávající ústavy, kde se praví, že "veškerá kulturní politika v Československu, rozvoj vzdělání, výchova a vyučování jsou vedeny v duchu vědeckého světového názoru, marxismu-leninismu...." čl. 18 kde se praví, že "na podkladě vědeckého světového názoru jsou ve společnosti pracujících plně uplatňovány výsledky vědy v řízení společnosti...." a čl. 24, kde se praví, že "veškerá výchova a všechno vyučování jsou založeny na vědeckém světovém názoru...."

Marxismus-leninismus v té kodifikované podobě, tak jak se učí a popularizuje, obsahuje kromě závěrů vědy i řadu ryze ideologických tezí, které do něho v té které etapě institucionální výklad závazně vkládá. (Klasickým příkladem je usnesení ÚV VKS(b) ze 14.IX.1938 v němž krátký kurs dějin VKS(b) byl prohlášen za encyklopédii základních poznatků na poli marxismu-leninismu. To platilo nejen pro SSSR).

Ve své celistvosti není a nemůže se stát ideologií všech občanů. Pokud by chtěl stát trvat na uvedených formulacích a jejich realizaci, zužuje platformu pro vytváření pro žádoucí morálně-politické jednoty, znesnadňuje až znemožňuje občanům identifikovat se s ním. Ústavní garance monopolu určitého učení není znakem všelidového, ale konfesionálního státu.

Obecně přijatelná, věcně správnější by byla jednoznačná formulace v tom smyslu, že "kulturní politika, vzdělání, výchova a vyučování jsou vedeny v souladu s výsledky vědeckého bádání." čl.16

"v řízení společnosti i plánování jejího dalšího rozvoje buďtež plně uplatněny výsledky vědy" čl.18

a v čl.24 "veškerá výchova a všechno vyučování jsou založeny na výsledcích vědy a na těsném spojení školy se životem a prací lidu."

Takovou úpravou by sice stát přestal ústavně proklamovat zásady marxismu leninismu, zato by je však uplatnil ve skutečnosti, což je podstatnější. V této souvislosti je třeba požadovat i ústavní garanci svobody vědeckého bádání a hlásání jeho výsledků, které v současné době zcela chybí. Ze to není požadavek samozřejmý a nadbytečný dokumentuje osud mnohých věd v nedávné době (fyzika, biologie, kybernetika, sociologie, historie atd.). Totéž platí i o svobodě umělecké tvorby.

Vzhledem k tomu, že ústava není judiciabilní (soudy nemohou rozhodovat na základě jejích ustanovení), je třeba, aby správná, ale obecná ustanovení ústavy byla provedena dalšími zákony, upravujícími postavení církví i ochranu základních práv věřících - zvláště svobody svědomí a vyznání. Zde vždy hrozí nebezpečí, že ustanovení prováděcích zákonů se stávají antitezí k tezím ústavy, jak na to již upozorňoval Marx. Zkázu původního záměru mohou snadno dovršit terciální právní předpisy, popřípadě různé resortní směrnice. To vše je třeba hlídat tím více, že Ústavní soud, který je jediný kompetentní rozhodovat o souladu zákonů a dalších právních předpisů a nařízení s ústavou, existuje sice již 20 let na papíře v ústavních článcích, ve skutečnosti však nikdy ustaven nebyl.

Garance práv a zájmů věřících občanů je prvořadý aspekt náboženské otázky. Její další součástí je postavení církví, jakožto organizací věřících a vztah státu k nim. Tradiční marxistický požadavek je odluka církve a státu. Dnes se postupně přiklánějí k tomuto řešení i církve. Heslo odluky však není jednoznačné a může být i matoucí. V dějinách známe různé typy odluky, jak se např. realizovaly v USA, Francii, Mexiku, SSSR....

Nelze zatím jednostranně předkládat konkrétní podobu řešení u nás bez konzultace a součinnosti církví, jichž se to v prvé řadě týká. Oboustranně přijatelná zásada, aby se církve nevměšovaly do mocensko-politických zápasů a aby stát nezasahoval do vnitřních záležitostí církví je jistě správná, ale příliš obecná. Vyžaduje precizní výklad a právní zakotvení.

Při veškerém respektu ke specifice církví je si třeba uvědomit, že jejich místo a možnosti jsou závislé na širším řešení společenských vztahů. Polarita občanské s olečnosti a státu, která měla být podle původní marxistické představy překonána odumíráním státu, se v praxi likvidovala faktickým pohlcením občanské společnosti státem. Pokud nebude rehabilitováno občanství a obnovena tkáň občanské společnosti se vsemi jejími horizontálními i vertikálními vazbami, s možností spolčování, shromažďování, vzájemného styku a informací, nemohou doufat ani církve, že znova vztyčí ve vzduchoprázdnou svoji pochroumanou stavbu.

Stát dnes neodvozuje svoji moc z představy boží vůle a milosti. Je na čase, aby se zbavil i představy ďábla, kterého zatím čichá ve všem, co není bezprostřední součástí jeho struktur. Pak by se nesnažil být vším, tedy i církví. Oběma by to prospělo.

Náboženskou otázku v Československu nelze vidět a tím méně řešit izolovaně od jiných lidských a občanských práv. Je absurdní si představovat, že by totalitní ateistický stát uděloval právě věřícím svobody, které upírá ostatním obyvatelům a že by právě církve zbavil direktivní kontroly, dokud ji uplatňuje nad jinými organizacemi a institucemi. Pokud by se věřící zajímali pouze a výhradně o náboženské svobody, zůstal by jejich zápas jen beznadějným bojem o privilegia. A naopak, ateisté nemohou vybřednout ze současné stagnace, zůstanou-li lhostejní k těžkostem, jimž jsou vystaveni věřící. Svoboda je v naší společnosti nedělitelná.

Jan D U S
CO P O M A N I F E S T U ?

Jak vyplývá z Rudého ptáva z 22. a 31.10. t.r. rozhněvaly jeho redaktory tyto věty nedávného manifestu Hnutí za občanskou svobodu: "Jako stoupenci demokracie jsme proti tomu, aby byla v ústavě zakotvena vedoucí role KSČ nebo jakékoli jiné politické strany či širšího sdružení organizací, jež by si přivlastňovala právo vystupovat za všechny. Nechť vládne ten, kdo si vydobude důvěru občanů." Tyto věty však nemohly v manifestu chybět. Článek 4 ústavy o vedoucím postavení KSČ, chápou naši komunisté jako článek nejpřednější a jako závorku, která zpochybňuje a zneplatňuje všechny ústavou zaručené občanské svobody. Svoboda slova, tisku, shromažďování, pouličních průvodů a manifestací podle článku 28 ústavy se samozřejmě nesmí zneužívat k pobuřování proti republike. Ale o tom, co ještě není a co už je takové pobuřování, rozhodují dnes výhradně komunisté, a sice s ohledem na své mocenské zájmy než na zájmy společnosti a státu a ovšem bez ohledu na občanské svobody zaručené ústavou a bez ohledu na rovnoprávnost a lidskou důstojnost nás nekomunistů. Rozhodují o tom bez diskuse a s konečnou platností předávají toho, komu se to nelibí bez skrupulí svým komunistickým prokurátorům, soudcům a náčelníkům věznic. Sami komunisté chápou článek 4 ústavy tak, že nám nekomunistům vzali tím článkem republiku s jejím Masarykem, a jejími demokratickými tradicemi, s celou její minulostí, s celou její přírodou a budoucností, republiku se vším všudy. Chápou ten článek tak, že jedině oni budou rozhodovat co si z Masaryka budeme připomínat, zda budeme přírodu své republiky chránit nebo ničit a že budou i nadále posílat do svých věznic bez ohledu na článek 28 ústavy každého, kdo jim bude v panském rozhodování překážet. Protože je toto všeobecně známo jako základní deformace společnosti a státu, musel manifest upozornit na nutnost revize článku 4 ústavy. Jinak by se muselo obyvatelstvo ptát, zda to myslí autoři manifestu s občanskou svobodou vážně. U komunistů by autoři manifestu navíc vyvolali podezření, že neřekli všechno, že zamítlí své námitky proti článku 4 ústavy z taktických důvodů, např. z ohledu na hrozící perzekuci a že by mohli po pominutí těch důvodů veřejně zaujmout postoj všem komunistům nepřátelský, možná odvetou za příkroří předtím utrpěná.

Ale nyní, když vznesli demokraté ten spravedlivý požadavek revize článku 4 ústavy jasně a veřejně, měli by jej připomínat jen vyjímečně. Samozřejmě nikoli s úmyslem vyvolávat dojem, jako by od toho požadavku ustoupili, nýbrž proto, aby ukázali, že víc než na revizi toho článku ústavy jim záleží na nutných společenských reformách. Komunistická vláda sama o sobě a tedy i článek 4 ústavy sami o sobě nevylučují správné společenské reformy. Komunisté jsou dokonce schponi takové reformy provádět. Od ledna 1968 až do podepsání moskevského protokolu 28. srpna t.r. to dokazoval s mnoha svými soudruhy náš Dubček, i při některých svých politovánihodných omylech, které ho nakonec přivedly k podepsání neblahého protokolu. Dnes to dokazují tisíce členů KSSS a stále ještě i generální tajemník ústředního výboru. Společenské reformy, bez kterých bychom zničili i přírodu své vlasti a způsobili předčasnou smrt svým dětem a možná už i sami sobě, nejsou dnes možné bez aktivní účasti komunistů. Cím větší škody u nás dogmatičtí komunisté, nebo řešeno stručněji a výstižněji, stalinisté napáchali, tím méně se dnes

můžeme při nápravě těch strašných škod, spočívajících ve vybudování a upevnění destruktivní politické a hospodářské struktury, obejít bez pomoci poctivých komunistických reformistů. Demokraté ovšem nemohou vybízet tvrdě vládnoucí a velmi sebevědomou KSČ stále znova k radikálním reformám. Proč by také měla být KSČ zvenčí vybízena k tomu, s čím už dávno měla sama začít ve svém vlastním zájmu! A proč by k tomu měla být vybízena oběžmi své perzekuční politiky! Nebylo by to věrohodné. A reformistům v KSČ by se tím prokázala medvědí služba. Jevili by se těm svým soudruhům, kteří stále ještě nechápou, že kosmetickými úpravami se krize KSČ a krize společnosti vyléčit nedá, jako agentura cizích sil uvnitř jejich strany a své rozumné návrhy na nutné reformy by proti strážcům ortodoxie vznášeli a prosazovali mnohem obtížněji. Demokraté tedy komunistům dobré rady už z ohledu na jejich reformisty udílet nemohou a nebudou.

Kdyby však v této delikátní a zároveň z jiných důvodů napjaté až vybušné situaci připomínali demokraté veřejně vzesený požadavek článku 4 ústavy příliš často, vyvolávali by dojem, že snad už vůbec přestali s existencí reformistů v KSČ a s jejich nezávislým příspěvkem k obnově společnosti a státu počítat, a ovšem by v komunistických reformistech posílili obavu, že tu je úmysl vyřadit je z politického života a znemožnit legální existenci KSČ poté, co oni pomohou při obnově demokratické struktury a fungující hospodářské struktury naší společné republiky. Víc než na komunisty vyloučené a vyškrhlé nebo dokonce veřejně činné v Chartě 77 myslí nyní víc na komunisty v stranickém a státním aparátě, kteří mají, zvlášt na okresní a krajské úrovni nesnadný přístup k našim samizdatům a tamizdatům a snadněji potom věří nehorázným pomluvám, které o nás, nyní o manifestu Hnutí za občanskou svobodu šíří Rudé právo. Demokraté by neměli vhánět stávající i potencionální reformisty v KSČ do náruče stalinistům a znesnadňovat nutné společenské reformy tím, že by neuměli dost citlivě a pohotově a ovšem velkoryse předcházet narůstání neužitečné konfrontace mezi nekomunistickou a komunistickou částí národa. Komunisté vzali republiku nám, ale mají vědět, že my nechceme vzít republiku jim, že nechceme zapaltit stejnou minci, že je nechceme po obnově demokracie z republiky vyloučit. Nebylo moudré, že byla v roce 1945 vyloučena z politiky agrárni strana, v níž nechyběli poctiví antinacisté a stejně nemoudré by bylo ponechávat dnes naše komunisty v obavách, že je čeká podobný osud po obnově demokracie. Také by se mělo přestat s dogamickým prohlašováním, že KSČ není reformovatelná, neboť už mnoho institucí dokázalo nahradit své nespárné zásady zásadami správnějšími, k vlastnímu a nejen k vlastnímu prospěchu.

Tato noc nebude krátká a nejtěžší zkoušky na nás a na společnost teprve čekají. Komunisté promeškají možná všechny své dnešní a příští šance a nebudou už moci zachránit svůj mocenský monopol. Potom bude důležité, aby jednou, až budou muset nahlédnout plný rozsah svého nezdaru, uměli předat podle dobrého příkladu španělských falangistů vládu demokratům v pokoji a pořádku. Aby to jednou mohli učinit, musejí potenciální komunističtí reformisté pochopit ze slov a činů československých demokratů už dnes, že demokraté chtějí mezi stalinisty a reformisty pečlivě rozlišovat dnes i v budoucnosti. Demokraté by neměli komunistické reformisty pyšně prezírat. Měli by je povzbudit k dobrému dílu společenské obnovy tím, že se budou na KSČ a na federální vládě domáhat především svědomitého dodržování článku 28 ústavy, místo co by začali bušit do čtvrtého článku. Ten totiž definitivně ztratil už tím, že konečně už několik desítek neanonymních občanů z obou

národních republik, z Prahy, Bratislav, Brna a venkova veřejně prohlásilo jeho nevhodnost. Ponecháme-li nyní článek 4 ústavy na pokoji, jeho zrušení tím neoddálíme, nýbrž urychlíme pouze za předpokladu, že budeme usilovně a ukázněně vymáhat dodržování ústavního článku o občanských svobodách. Jeden by si však měli českoslovenští komunisté uvědomit: čím širší a silnější bude dnes a v následujících letech jejich samostatná komunistická iniciativa k tomu, aby byl dnešní článek 4 z ústavy vypuštěn, tím dříve dospejeme my všichni, nekomunisté různých směrů a komunisté různých směrů k tomu, aby bylo začato s obnovou společnosti a tím i pevnějšímu národnímu usmíření, které musí začít už nyní, nemají-li všechny dobře míněné pokusy o obnovu společnosti a státu troškotat hned ve svých začátcích k naší společné záhubě. Komunistům by se mohlo pouze jejich vlastní včasnou iniciativou k zrušení článku 4 ústavy a k reformám skutečně demokratickým snad ještě podařit, že by jim obyvatelstvo uspokojené demokratickými reformami ponechalo jejich vedoucí postavení. My nekomunističtí demokraté bychom měli v každém případě mluvit, psát a jednat důsledně z nutnosti národního usmíření, jinými slovy, neměli bychom si nechat ani panem Kojzarem ani někým méně bezosytým podstrčit černého petra sektářství, planého radikalismu, neochoty k nezbytným velkorysým kompromisům. Krize je tak hluboká a ohrožení je tak smrtelné, že musí platit Kristovo slovo: kdo není proti nám, je s námi. Navíc musí být při nás zřetelná snaha učinit si z nepřátele přátele a spojence. Také přímo z těch, kdo na rozkaz násilně potlačují naše legální a neprávem zakazované manifestace.

= " = " = " = " = " = " = " = " = " = " = " = " = " = " = "

ITALŠTÍ KOMUNISTÉ NEJSOU ATEISTICKOU STRANOU

Samizdatový časopis Ze zásuvky i z bloku přináší ve svém posledním čísle korespondenci mezi Emricem Berlinguerem a ūrejským biskupem Bettazzim z let 1976 a 1977. Bettazziho dopis je zajímavým svědectvím respektů, jemuž se IKS těšív jistých katolických kruzích. Berlinguerova odpověď obsahuje též tvrzení "že v italské komunistické straně existuje a projevuje se vůle nejen vytvořit a uvést do života....laickou a demokratickou stranu, která jako taková není ani teistická, ani ateistická" a že chce "i laický a demokratický stát, rovněž ani teistický, ani ateistický, ani antiteistický.

X = X = X = X = X = X = X = X = X = X = X = X

Miloš Hájek

MOŽNOSTI PRVNÍ ETAPY DEMOKRATIZACE

Hlavním rysem našeho politického systému je systém jedné strany, která řídí a ovládá celou společnost. Demokratizace je možná teoreticky dvěma způsoby: náhlým svržením moci KSČ nebo postupnou demokratizací politického systému tj. v první etapě v rámci systému jedné strany. Protože první variantu považujeme za naprostě nereálnou (vidí snad někdo síly, které by ji mohly uskutečnit, nemluvě o riziku) orientujeme se na variantu druhou. Není snadné představit si, jak se dnešní KSČ bude podílet na procesu demokratizace, ale o nic snadnější není ani taková představa tohoto procesu, která by ignorovala, že tato strana má dnes monopol moci.

Pokud byla politika KSSS ve znamení dlouho trvající stagnace, nebylo na obrodu KSČ ani pomyšlení. Ale Gorbačov dospěl k závěru, že východiskem z neutěšené situace je obroda politického systému a tím dostal Brežněvovy sirotky ve všech zemích RVHP do svízelné situace.

Zrušen

971

Vycvičení v naprosté poslušnosti Moskvě nemají odvahu otevřeně odmítнуть myšlenku přestavby (tj. obnovy či obrody). Bilak se ji sice zprvu pokoušel vydávat za sovětskou specifiku, ale brzy na to zmlknul, ještě dříve před svým odchodem. V březnu 1987, tedy s dvouletým zpožděním, se vedení KSČ k přestavbě přihlásilo, od té doby nastaly v jeho složení změny, ovšem nebyly jednoznačné a pozice průkopníků normalizace jsou i po Bilakově odchodu silné. Nechci obraz dnešního předsednictva ÚV zjednodušovat, ale jedno je jasné: pokud budou hlavní páky moci v rukou lidí typu Jakeše, Hofmana, Indry, Fojtíka či Zavadila, bude sice slovo přestavba vysoce frekventováno v tisku a televizi a tím se bude značně diskreditovat, ale v praxi bude nadále působit brzdný mechanismus. Již probíhá hospodářská reforma, o níž se významní ekonomové domnívají, že je polovičatá a neodpovídá potřebám a možnostem naší ekonomiky. Ale klíčovou otázkou přestavby je reforma politického systému. K tomu se ani neřeklo jedno slovo, naopak Fojtíkovo tvrzení, že už máme právní stát, nevěstí nic dobrého. (V této souvislosti budiž konstatováno, že vzápětí po Fojtíkově projevu prohlásil Adamec, že vytvoření právní socialistické společnosti je úkolem.)

Ovšem netvrďme zjednodušeně, že se v tomto směru nic nepohnulo. V podnicích se volí rady a ředitelé. Vládnoucí garnitura by bez změn v SSSR nic takového nepřipustila, sleduje to s obavami a vynakládá mnoho úsilí, aby tyto volby zmanipulovala. Celou operaci řídí Hofman, odpovědní činitelé v podnicích jsou zavazování docílit, aby byli zvoleni ti ředitelé, které si přejí nahoru, bez ohledu na vůli pracujících či jejich delegátů. Avšak nevšude se tato manipulace povedla, v šesti významných pražských závodech nebyli zvoleni navržení kandidáti! Svědčí to o jednom: nelze tvrdit, že se nic neděje. Ti nahoru byli nuceni vstoupit na horkou půdu, která je pro ně horší a ti dole se začínají hýbat. Ovšem dosavadní tempo změn nestáčí. Vědeckotechnická revoluce je skutečnou revolucí s nevidanou dynamikou a nechceme-li, aby se propast mezi námi a světem dále zvětšovala, nevystačíme se záplatami. Úspěšně vést zemi může pouze takové vedení, které bude mít důvěru lidí. Tu zmínění politici nemají a získat ji nemohou i v samotné straně je jejich autorita nízká. Pokud nedojde k nějakému neostalinskému převratu v Sovětském svazu, budou muset své pozice brzy vyklidit.

Ovšem KSČ není jen vedení a je nutno si položit otázku, zda její členstvo může sehrát v procesu demokratizace kladnou roli. Je třeba si ujasnit, co to je dnešní KSČ. Není to politická strana v pravém slova smyslu, tj. sdružení lidí spjatých společnou ideologií. Je to především mocenská struktura. Její členstvo nedrží pohromadě vyčplá oficiální ideologie, ale materiální zainteresovanost na členství, které jim zajišťuje postavení a často i vyšší plat, než mají při stejně práci jejich kolegové nestraníci. To znamená, že nelze na všechny členy pohlížet jako na zkoumované lidi a kariéristy. Je mnoho těch, kteří si ponechali či přijali legitimaci jen proto, aby mohli zastávat práci podle svých schopností. Ti mají dobrý poměr k práci, ke společnosti, vidí její neutěšený stav a přejí si nápravu. Není jich většina, ale mají v rukou dva trumfy: pozitivní program (byť ne zcela ujasněný), chtějí pohyb, aktivitu, zatímco konzervativní nebo nehybná většina chce stagnaci. A mohou se opřít o podporu většiny nestraníků. Napětí mezi konzervativní a reformní tendencí uvnitř KSČ se do jisté míry kryje s napětím generačním a tím se zesiluje. Dožívající normalizační kádry se mohou řídit heslem "Po nás potopa," zatímco u mladých lidí jsou zákonitě větší obavy, aby se naše země ke konci století nedostala do ekonomické katastrofy. Reformně naladění členové v KSČ by sami ve vývoji země obratu nedocílili, ale nejsou takové důvody se domnívat, že by ho docílili sami nestraníci,

bez spojení se stejně smýšlejícími lidmi uvnitř mocenské struktury. Ve spojení těchto dvou proudů je podle mého názoru jediná naděje demokratického vývoje v Československu.

Realistická politika musí v nejbližší etapě vycházet z faktu mocenského monopolu KSČ. Znamená to, že ho chce demokratická socialistická oponice zachovat? Naším programem je demokracie - opravdová, ne předstíraná - a ta vylučuje jakýkoliv monopol. Ale jde o programový cíl, politika, která skončí vytýčením programu, přestává být politikou a stává se pouhou programovou deklarací. Společenská aktivita se stává politikou tehdy, když si ujasní možnosti a úkoly nejbližší etapy.

Domnívám se, že první etapa demokratizace u nás bude probíhat s největší pravděpodobností v rámci systému jedné strany. Volím pojem "systém jedné strany". Zdá se mi přesnější než "diktatura strany" nebo "mocenský monopol". Vždyť byly diktatury za existence více stran. Československý systém považují za systém jedné strany, protože nekomunistické strany Národní Fronty nejsou samostatnými politickými subjekty. Oficiální názvosloví se ovšem termínům "systém jedné strany", "diktatura" či "mocenský monopol" vyhýbá a skrývá je za nevinný výraz "vedoucí úloha". Tím se ovšem zamítuje skutečnost. V moderních dějinách bylo mnoho situací, kdy některé politické strany hrály vedoucí roli, je však třeba rozlišovat, kdy jde o vedoucí roli na základě přirozené autority a kdy o diktát nad většinou společnosti.

I v nejdemokratičtějším režimu se lid dělí na politický aktiv, papírové členy, pasivní voliče a nevoliče. Ze všech těchto vrstev je politický aktiv nejdůležitější. Poslední šance, kterou dějiny poskytují KSČ je v tom, aby se přeměnila z mocenské struktury, ze společenství lidí materiálně zainteresovaných na členství, v politický aktiv přestavby. Pokud to někomu zní jako pohádka, podotkl bych, že stejně pohádkové (ale hrůznější) jsou představy o zhroucení hospodářského života v nejbližších letech. (A dodávám, že na destabilizaci a explozivním vývoji nemají zájem ani směrodatní západní státníci). Ti nadějní členové strany jsou totiž také materiálně zainteresováni, vidí si ovšem dále než na špičku nosu, přesněji řečeno než na dnešní výplatní sáček. Myslí nejen na zítřejší výplatu, ale i na úděl svých dětí, na osudy celé své země.. Politický aktiv přestavby nemohou ovšem tvorit pouze ti to komunisté, ale i nestraníci: těch bude pravděpodobně více. Působištěm tohoto aktifu budou všechny podnikové a místní samosprávy a všechny společenské organizace včetně neformálních sdružení a iniciativ.

Funkcí dnešního aktifu KSČ je především zachování mocenského statu quo, tedy dbát, aby se pokud možno nic nehýbalo. Tento aktiv je také tzv. monolitní: všichni si mají myslet totéž, což vede prakticky k tomu, že se dbá, aby samostatně nemysleli a své myšlenky nevyjadřovali. Nový politický aktiv, aktiv přestavby, bude nutně pluralitní. Vidíme, jak KSSS přestala předstírat svou monolitnost a stala se domovem různých názorů, od konzervativních až po příliš radikálně progresivní. Vývoj pochopitelně vždy postupně překonává konzervativní stanoviska (kdež je dnes francouzský nebo německý monarchismus z počátku století, kde je fašismus a co zbylo ze stalinismu ve vědomí Čechů a Slováků?), ale pokud nedojde k nové degeneraci, zůstává mírnění společnosti pluralitním.

Má-li se strana stát hybnou silou demokratizace, musí se sama demokratizovat. Dnešní vnitřní režim KSČ je založen na modelu bolševické strany z let 1929-1934, tedy z doby, kdy již byla potlačena každá myšlenka odlišná od Stalinova mínění, ale kdy se ještě komunisté masově nezatýkali a nestříleli. Funkcí tohoto režimu, odlišného od režimů předcházejících období, by-

Zrušeno

173

lo udržet Stalinovu moc. Obdobnou funkci má i dnešní vnitřní režim KSČ. Řeči o leninských normách jsou pouhým pouhým pokrytectvím, za Lenina se ve straně volně diskutovalo, orgány se skutečně volily zdola, sám Lenin byl často kritizován. A má-li být vnitrostranický režim funkční v období demokratizace, nestačí pouhý "návrat k Leninovi," tedy ke stavu, kdy funkcí strany bylo udržet moc v zemi rozvrácené občanskou válkou.

Jestliže jsem v předcházejícím textu ukazoval na možnosti (zatím nevyužité) členstva KSČ, nyní bych chtěl upozornit na meze těchto možností. Aktivity pro přestavbu je schopna jen menšina členstva, i když dost silná. Většina chápe členství utilitárně nebo je nepolitická a bojí se změn, chce mít prostě pokoj. Mnoho by jich odešlo, kdyby měli záruku, že je to existenčně nepoškodí. Těmto by bylo nutno říci: pokud pracuješ dobře, nikdo tě nevyhodí, i když nebudeš mít legitimaci. Pokud na svou funkci nestačíš, legitimace tě nezachrání. Strana, jejíž vedení by mělo důvěru, protože by dělalo skutečné kroky k demokracii, by mohlo získat mnoho mladých lidí, kdyby se na ně obrátilo s jakousi "gorbačovskou výzvou." Zatím nevidíme ani náznam takového kroku, dnešní garnitura se mladých bojí.

KSČ má tedy poslední šanci sehrát aktivní roli při demokratické obrodě socialismu. A je to šance pro celou společnost, zatím jediná reálná naděje na obzoru. Čím dříve se změní vedení a nastoupí cestu skutečné demokratizace, tím rychleji se změní celá strana a zapojí se do tohoto procesu. Ale není možné čekat, až se to nahore změní, je temu třeba zdola pomáhat. Vedení o přestavbě a demokratizaci mluví, proto je mohou všichni, dole na středních i vyšších článcích brát za slovo a demokratizovat. Dbát na regulérnost a tajnost voleb, volit své skutečné zástupce, psát a prosazovat do tisku co nejvíce kritických článků a informací o Sovětském Svatku, Maďarsku, Polsku, o západních zemích, vychovávat děti v rodině i ve škole demokraticky, využívat všech dnešních omezených možností pro zlepšení života prostých lidí, pro ochranu životního prostředí.

Osmdesátá léta zastihla Československo i Sovětský Svaz ve svěrací kazajce mocenského monopolu neostalinských stran. V SSSR se našli osvícení politici, dostali se do vedení a nastoupili cestu demokratizace, lámajíce tvrdošíjný odpor zbyrokratizovaných a zkorumovaných vrstev strany. Teprve po této iniciativě shora se začíná rozhýbat společnost. U nás začal demokratický pohyb zdola. Vedení nebo aspoň jeho část se snaží vytvořit ze strany bariéru proti tomuto pohybu. Slabina pohybu mezi nestraníky je v tom, že podceňují možnosti spojenectví s nespokojenými členy. Ne v konfrontaci, ale v kontaktech, v přesvědčování a ve spolupráci je východisko z naší dnešní krize.

ARCHIV
Zrušen stupň utajení

174

Václav Vrabeč:

15 LET BEZ JOSEFA SMRKOVSKÉHO

14. ledna 1974 zemřel Josef Smrkovský, výrazná postava dělnického hnutí, antifašismu a veřejného dění v Československu.

J. Smrkovský, vyučený pekař, byl již dávno před druhou světovou válkou oblíbeným funkcionářem KSČ. Pracoval v komunistické mládeži a jako tajemník krajského výboru KSČ v Brně koncem třicátých let pomáhal převádět stranickou práci do ilegality, aby mohla nadále účinně vést boj proti fašistům. Působil pak v její podzemní síti a na podzim 1944 byl postaven do čela jejího čtvrtého ilegálního ústředí, které spolu s dalšími činiteli domácího odboje připravovalo ozbrojené vystoupení českého lidu proti okupantům. Květnové povstání v roce 1945 řídila Česká národní rada, jejímž místopředsedou a duší její činnosti byl J. Smrkovský. Po osvobození pak vykonával řadu významných funkcí, v padesátých letech se stal obětí stalin-ské zvůle a byl odsouzen k mnohaletému žaláři, pak byl rehabilitován a v šedesátých letech byl výraznou osobností obrodného hnutí.

V roce 1968 se stal nejen předsedou Národního shromáždění a členem předsednictva ÚV KSČ, ale především lidovým tribunem, který statečně vyjadřoval stanoviska nejprogresivnější části stranického vedení, která byla v souladu s potřebami čs. lidu a který ji vyjadřoval aktivní podporu. Byl předmětem útočku konzervativců a brežněvovců, účastníkem závažných jednání s varšavskou pětkou a po obsazení země cizími armádami se stal rovněž jedním ze zajatců moskevského vedení. Pak už jen krátce ještě měl možnost mobilizovat víru lidí v nezbytnost pokračování v polednovém kursu a v plnění Akčního programu KSČ, neboť patřil k prvním osobnostem pražského jara, které musely odejít z veřejného života, protože překážely tzv. normalizaci ve jménu stagnace a represe. Byl vyloučen z KSČ, různě pronásledován, hanoben, osočován, nazýván zrádcem a odpadlíkem, všechně štván.

A přitom to byl právě on, kdo nasložil ruce v klín a odvážně, otevřeně jak mohl podroboval kritice různá perzekuční opatření, rozhodně poukazoval na zhoubnost politiky, která je v rozporu s vůlí lidu a podřizuje se velmocenským zájmul. V otevřených dopisech sugestivně popisoval situaci a navrhoval i možná východiska. Až do své smrti, která přišla po těžké nemoci právě před patnácti lety, upřímně věřil, že dojde k radikální změně, že především v Sovětském Svatku zrají hlubinné procesy, které povedou k přehodnocení dosavadní politiky a realistickému a objektivnímu postupu, k zásadnímu obratu, jehož součástí bude i změna v hodnocení roku 1968 v Československu.

Své přátele povzbuzoval, že v zájmu socialismu a mírového vývoje ve světě k tomu musí dojít, že socialismus dospívá k poslední šanci své obnovy a obrody. Velkou oporu mu v tom byla podpora vedení Italské komunistické strany, jeho solidarita s pronásledovanými v Československu a pevná stanoviska k zdravému vývoji v mezinárodním dělnickém hnutí. Vyjádřil to i v dopise E. Berlinguerovi v létě 1973, v němž mj. předvídal sovětskou iniciativu ke změnám a novému kursu a připomíná, že "je to paradoxní, ale je to pravda, že by se vyřazení komunisté postavili mňhem dříve a pozitivněji k této politice, než mnozí z těch, kteří působí v dnešní KSČ. Byli bychom nešťastni, kdybychom tento mezinárodní trend rušili, avšak situace v naší zemi jej citelně narušuje již teď."

V současném Československu jméno Josefa Smrkovského skoro vůbec neexistuje. A když je připomínáno, tak s hanlivými přídomky revisionistů a málem

kontrarevolucionářů. Zije jen v srdcích a vzpomínkách jeho přátel, v jejich úsilí o obrodu socialismu a demokracie, v jejichž neoddělitelnou jednotu věřil. Mrzí je, že se nedožil přelomového dění v SSSR, Gorbačovovy aktivity a úsilí o perestrojku a demokratizaci, jejichž podněty nacházejí podporu i v Československu, že se nedočkal renesance socialistického myšlení a velkolepé rehabilitace Pražského jara, jaké se mu dostalo loni na podzim v Bologni.

o m o m o m o m o m o m o m o m o m o m o m o

S E T K A N I S D A N S K Y M P O S L A N C E M

V rámci návštěvy delegace Severoatlantického shromáždění navštívil Československo také poslanec dánského parlamentu za Lidovou socialistickou stranu Pelle Voigt. Během svého pobytu v Praze se setkal též s členem přípravného výboru Obrody Václavem Kurelem, s Jiřím Hájkem a Milošem Hájkem. V několikahodinovém rozhovoru se jeho účastníci vzájemně informovali o svých organizacích. Představitelé Obrody seznámili dánského hosta se situací v Československu, s motivy vzniku Obrody a s jeho programovým prohlášením. Pelle Voigt informoval o poveze LSS, o její síle (v posledních parlamentních volbách dostala 12% hlasů) a o jejich mezinárodních stycích. LSS není členem socialistické internacionály, má dobré vztahy se sociálně-demokratickými stranami, se západoněmeckými zelenými, s italskými a švédskými komunisty. V minulém roce navázala kontakt s KSSS, delegace LSS navštívila Moskvu. Účastníci hovoru se dohodli, že LSS a Obroda si budou vyměňovat informace.

DIAL G 89

Vydává OBRODA klub za socialistickou přestavbu.

Redaktor : H á j e k M i l o š

Náprstková 10
Praha 1.

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK

Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1. 1. 2008 podle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

Výtisk č.: 2
Počet listů: 3

K bodu 2b

Rozdělovník č. 1

Dne 8.4. 1989 se v bytě Evy ŠTOLBOVÉ uskutečnila plánovaná schůzka Demokratické iniciativy i za účasti mimopražských osob. Schůzky se zúčastnili z MANDLER, DOLEŽALÁ ŠTINDL, STOROŽENKO, M. LITOMISKÝ, MATZNER, TRÁVNÍČEK, ŠTOLBOVÁ, dále J. KONEČNÝ, PIRASOVÁ, ŘEZÁČ a RAMPICH z Plzně, MICHALIČÍK ze Zábřehu na Moravě, Renata PÁNOVÁ z Táboru, M. PODZIMEK z Tanvaldu, ZIMA a B. ŠTĚPÁNOVÁ, Jiří HOCHMAN, Irena BORŮVKOVÁ a dalších 8 neustavených osob.

Jednání zahájil a řídil Emanuel MANDLER, který v první části schůzky informoval přítomné o současné činnosti Demokratické iniciativy, o dalších dopisech adresovaných stranickým a státním představitelům, které byly odštány. Ve stručnosti informoval o přípravě obnovení tzv. Sdružení T.G. MASARYKA. Z dalšího jednání a diskuse vyplynuly následující závěry:

- MANDLER vyzval k otevřenému zakládání dalších primých skupin v jednotlivých teritoriích, pod názvem Demokratická iniciativa a to z toho důvodu, aby nedocházelo k záměně s jinými nezávislými aktivitami jako je HOS a NMS,
- bude zabezpečena pravidelná informovanost členů a aktivistů DI a to na pravidelných schůzkách 1x za měsíc a zasíláním písemných materiálů z produkce DI /Zpravodaj DI a časopis SPOTŘEBITEL/,

Zrúšeno
12/2005 Sb

- úzká spolupráce se všemi existujicími skupinami nezávislých aktivit v místech působení,
- rozvinutí aktivity ve smyslu tzv. Demokratické důstědnosti. Podle MANDLERA především se bude jednat o důstědný postup k zahájení dialogu na pracovištích a to v intencích projevu s. Jakeše na zasedání ÚV KSČ. K zahájení téhoto dialogu předložil MANDLER k podepsání výzvu. Na místě podepsalo 15 přítomných osob s uvedením adresy a zaměstnání. V nejbližší době by měly být zpracovány a zaslány výzvy k zahájení dialogu Závodním výborům ROH v několika podnicích, např. v s.p.-IPS a v s.p. Nototechna v Praze.

Dne 10.4. 1989 se uskutečnila následná schůzka vedení DI v bytě M. LITONISKÉHO, za účasti MANDLERA, DOLEŽALA, MATZNERA, ŠTINDLA a TRÁVNÍČKA. MANDLER zhodnotil pozitivně průběh schůzky, která se uskutečnila dne 8.4. 1989, znova zdůrazňoval postup DI ve směru tzv. Demokratické důstědnosti a přímých žádostí na ZV ROH ke svolávání veřejných diskusí za účasti členů DI. Dále na schůzce MANDLER předložil koncept dopisu ministru vnitra ČSSR k otázce odobírání cestovních pasů. Dopis bude ještě upraven a konkretizován a konečné znění by mělo být schváleno na další schůzce vedení DI . . . /viz příloha č. 5/.

TRÁVNÍČEK informoval, že v místě bydliště zakládá skupinku mladých lidí a po jejím zformování budou přizváni na schůzku další zástupci DI. Podle toho, jak o této skupince osob TRÁVNÍČEK hovořil, lze předpokládat, že bude zařízena na rozmnožování materiálů DI. STRÁNSKÝ uvedl, že také disponuje mladými lidmi, zřejmě z horolezeckého oddílu, kteří by se rovněž měli zabývat technickými záležitostmi DI. V letošním roce mají cestovat na Západ. V této souvislosti MANDLER uvedl, že v tomto případě, kdyby někdo z DI vycestoval na Západ, měl by zajistit dovoz rozmnožovacího stroje, který je již delší dobu pro DI připraven v NSR.

V závěru této schůzky MANDLER informoval, že dne 30. 4. 1989 se připravuje k zasedání tzv. Fóra čs. Helsinského výboru. Pro toto zasedání je zajištěn sál asi pro 200 osob, místo konání má být utajováno a dosud se ho nepodařilo zjistit. Na fóru by měl vystoupit MANDLER s přispěvkem k článku 26 Vídeňského protokolu KBSE, DOLEŽAL k otázce odberů a STRÁNSKÝ k otázce mládeže a sportu. Celkem obdrží DI na zasedání Fóra 20 pozvánek.

Příští schůzka DI se uskuteční dne 13. 5. 1989 v bytě, který zabezpečí Karel ŠTINGL, pravděpodobně v prostoru Jezda nad Lesy.

Poznatek byl získán dne 11. 4. 1989 prověřeným Pramenem č. 1 a lze ho hodnotit jako věrohodný. Byla přijata opatření k dalšímu rozpracování DI a zájmových osob.

A2 - 369 - A013

ARCHIV BEEPECE
Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1. 1. 2008 podle ustanovení
OZEK
180

K bodu 2bRozdělovník č.1

ZRUŠEN STUPEŇ UTAJENÍ	
DNE	12. ledna 1989
	KLÍČ

Výtisk č.: 2
Počet listů: 2

Pan
 František KINCL
 ministr vnitra ČSSR

P r a h a

Praha dne 6. dubna 1989

Vážený pane ministře,

17. ledna 1989 jsme my, níže podepsaní občané Československé republiky, členové Demokratické iniciativy, Vám zaslali dopis, ve kterém jsme Vás informovali o zcela bezdůvodném odebrání cestovních dokladů v roce 1988. Odvolávání se na § 4, odst. 1 a 2 zák. č. 63/65 Sb. není možno považovat za dostatečný důvod, ale pouze za formální zastírání perzekuce a znemožňování kontaktů mezi lidmi různých států.

Vzhledem k tomu, že za pouhé dva dny po zaslání výše uvedeného dopisu došlo k podpisu Závěrečného dokumentu Vídeňské následné schůzky KBSE, ve kterém se účastnické státy, mezi něž patří i ČSSR, zavazují mimo jiného v čl. 20 Principu "právo každého opustit kteroukoliv zemi, včetně své vlastní, a vrátit se do své země", žádáme opětně o urychlené vyřízení našeho případu.

Odebrání cestovních dokladů mimo případu přesně určených v Závěrečném dokumentu, které jsou dnes upřesněny pouze tím, že určitá osoba je nositelem státního tajemství nebo určitá cesta je zamítnuta z důvodu bezpečnosti státu, tak

jak to předpokládá čl. 17 části týkající se kontaktů mezi lidmi, je naprosto v rozporu se zněním i duchem Závěrečného dokumentu. Přitom v čl. 3 uvedené části Závěrečného dokumentu Kontakty mezi lidmi se doslova říká, že signatářské státy "Podniknou nezbytné kroky, aby co nejdříve, v každém případě však během šesti měsíců, byly vyřízeny všechny žádosti založené na ustanoveních Závěrečného dokumentu a Madričského výsledného dokumentu o kontaktech mezi lidmi, o kterých nebylo rozhodnuto do ukončení vídeňské následné schůzky."

Všechny tyto výše citované části, články a ustanovení Závěrečného dokumentu v oblasti cestování a kontaktů mezi jednotlivými lidmi dokazují, že postup orgánů Správy pasů a víz, která je Vám podřízena jsou nesprávná a odvolávání se na dosud platné zákonné předpisy v ČSSR pouze dokazuje, že naše zákonodárství se nepřizpůsobuje závazkům vyplývajícím z uvedeného vídeňského dokumentu a navíc odpovídá i duchu proklamované demokratizace našeho politického a společenského života.

Žádáme Vás, proto, abyste zrušil rozhodnutí Správy pasů a víz, nařídil přešetření celé záležitosti a rozhodl o navrácení cestovních dokladů, které nám byly Vašimi podřízenými zabaveny.

Současně opakujeme svůj návrh, který jsme učinili již v dopise ze dne 17.1.1989, aby do doby, než-li bude změněno nedemokratické a Závěrečnému dokumentu odporující zákonodárství, které umožňuje bezdůvodné zabavování cestovních dokladů a odmítání vydání cestovních doložek, abyste interním předpisem upravil praxi pasových orgánů v tom smyslu, aby vycházela důsledně z ustanovení Závěrečného dokumentu podepsaného ve Vídni i zástupcem Československé republiky.

Doufáme, že vyhovíte naší žádosti a tím splníte i závěry vídeňského jednání ve svém rezortu.

Za Demokratickou iniciativu

A2-369-1013